

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Atheïsme en christendom

kerkelijk leven

Vorige week heb ik aangegeven wat het atheïsme inhoudt dat wordt uitgedragen in het boek van ds. Klaas Hendrikse *Geloven in een God die niet bestaat*. De schrijver is van mening dat God buiten de categorie verschijnselen valt waarop het woord 'bestaan' zinnig kan worden toegepast. Naar zijn mening moet je niet zeggen 'God bestaat', maar 'God gebeurt'. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken dat Hendrikse door de uitdrukking 'God gebeurt' in feite versluiert dat het onmogelijk is om te geloven in een God die niet bestaat. In dit artikel wil ik nagaan hoe zijn visie zich verhoudt tot het christelijk geloof. Daartoe bespreek ik zijn omgang met de Bijbel en de belijdenis, zijn verhouding tot de kerk en het belangrijkste: zijn visie op de betekenis van Jezus Christus.

B. Kamphuis ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Kamphuis	
Atheïsme en christendom	265
<i>Meditatief</i> - P. Schelling	
Het heilig Godslam: van vóór de tijd	268
<i>Wandelen met God</i> - O.W. Bouwsma	
Gedenken	269
<i>Achtergronden</i> - T.S. Huttenga	
De identiteit van een 63-jarige 2	271
<i>Samenleving</i> - R. Nijhoff	
Media: van grenzen naar doelen	274
<i>Voetnoten</i> - J. Westert	
Confronteren en verbinden: preken voor de generatie Einstein?	276
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik	
Wees bij ons, wees ons een geleide	277
<i>Persberichten, Meegelezen, Uit de kerken</i>	

Bijbel

Geregeld beroept Hendrikse zich op de Bijbel. Hij gebruikt de Bijbel zelfs in zekere zin als een criterium. Zo kan hij schrijven: 'De kerkleer staat niet zelden op gespannen voet met de Bijbel, zeker als het over de dood gaat. Als theoloog zie ik het als mijn taak om die spanning aan de orde te stellen' (175). En dan betoogt hij dat in Oude en Nieuwe Testament de dood een absolute grens is. Het gaat mij nu niet om dat betoog op zich, maar om de manier van redeneren. Het lijkt erop alsof de Bijbel in dit soort passages als norm fungeert. Toch lijkt dat alleen maar zo. Want bij andere gelegenheden gaat hij even vrolijk ook tegen de Bijbel in. Zo begint hij zijn hoofdstuk over het bestaan van God met de zinnen: "Wie tot God komt, moet geloven dat Hij bestaat" aldus het bijbelboek Hebréeën. Korter en kernachtiger kan het misverstand niet geformuleerd worden: als je in God gelooft, geloof je dat hij bestaat' (32). Of hij herschrijft de Bijbel. Als Paulus zegt 'Want als wij leven, het is voor de

Here, en als wij sterven, het is voor de Here' (Rom. 14:8), dan zegt Hendrikse: 'Ik zou er graag een paar woorden aan veranderen: 'Als wij leven, het is met vragen, en als wij sterven, het is met vragen'' (178).

Vorige week zagen we al dat hij ook zo omgaat met Ex. 3:14. Dat is een kerntekst voor hem, maar in feite herschrijft hij de tekst om hem bruikbaar te maken.

dan doe je het af als een misverstand

Wat is dan wel het criterium voor Hendrikse? Daar is hij volstrekt duidelijk in: dat zijn je eigen ervaringen. Ieder mens heeft 'een rugzak vol ervaring' (106) en daaruit haal je de leidraad voor hoe je leeft. De Bijbel verwoordt ook bepaalde ervaringen. Als die sporen met die van jou, dan kun je daar wat mee en anders niet. Dan doe je het af als een misverstand, of je past de teksten aan aan jouw ervaringen. Het is nu wel duidelijk waarom Hendrikse Kuitert vroeg voor het voorwoord van zijn boek. 'Alle spreken over boven komt van beneden': dat is het adagium van Kuitert en Hendrikse haalt het met volle instemming aan (148). Al er is nog wel enig verschil. Kuitert heeft er nog gevoel voor dat onze ervaringen pas betekenis krijgen binnen een bepaald kader, een bepaalde traditie. Hendrikse koerst als overtuigd vrijzinnige puur op de persoonlijke ervaring: 'wat ik over God zeg, zegt niets over God, alleen iets over mijn God. Beter nog: over mijn ervaringen die ik in verband breng met wat ik God noem' (119). Individualistischer kan het niet geformuleerd worden.

Belijdenis

Dit individualisme heeft natuurlijk niets met de christelijke belijdenis. Zijn afkeer van de belijdenisgeschriften brengt Hendrikse onder woorden door ze 'middeleeuws' te noemen (68). Erg nauwkeurig is dat niet, maar kennelijk verdienen de belijdenisgeschriften geen nauwkeurige behandeling. Zo schrijft hij dat het in de scheppingsleer aan grote duimen niet ontbroken heeft. 'De grootste duim komt op naam van de kerk, toen zij in de zestiende eeuw de balans opmaakte' (56). Dan volgt een citaat uit artikel 12 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, die in de bijbehorende noot ten onrechte in 1571 wordt gedateerd (de NGB stamt uit 1561). Dat is nog tot daar aan toe. Maar de gedachte dat Guido de Brès zijn leven op het spel zette om wat uit zijn duim te kunnen zuigen, is te potsierlijk voor woorden. Het grote misverstand van de kerk 'waarmee gelovigen eeuwenlang voor de gek zijn gehouden' (68) is het geloof in God als Almachtig Opperwezen. Om dat geloof te illustreren geeft Hendrikse aan het begin van de paragraaf waarin hij dat 'misverstand' bespreekt artikel 1 van de NGB in zijn geheel weer. Artikel 1 staat

inderdaad lijnrecht tegenover de opvatting dat je van God zou kunnen zeggen dat Hij niet bestaat. God wordt daarin immers 'een enig en eenvoudig geestelijk Wezen' genoemd². Er is wel kritiek geuit op deze formulering, omdat die zou suggereren dat God samen met de schepselen tot de klasse van de 'wezens' behoort³. Die kritiek heeft mij altijd wel aangesproken. Juist door het lezen van Hendrikse ben ik ervan overtuigd geraakt dat het van groot belang is om God een 'wezen' te blijven noemen: zo breng je onder woorden dat je wilt belijden dat God werkelijk bestaat. God is wel een wezen van totaal andere aard dan wij, want Hij heeft een oorspronkelijk en onafhankelijk bestaan. Misschien zou je, als je vandaag een belijdenis zou schrijven, dat scherper onder woorden moeten brengen dan de NGB doet. Maar ik ben er dankbaar voor dat wij een belijdenis hebben die God onomwonden een 'wezen' durft te noemen.

Kerk

Het is al wel duidelijk: Hendrikse heeft niet veel op met de kerk. Dat geldt in heel algemene zin. De geschiedenis van de christelijke kerk beschouwt hij van een afstand en met afkeer. Voortdurend suggereert hij dat de kerk niet integer is geweest en nog steeds niet integer is. De gelovigen worden voor de gek gehouden. En zo is het altijd geweest. Aan het eind van het hoofdstuk over het niet-bestaan van God schrijft hij: 'Ik vat nog even samen. Atheïsten hebben gelijk: God bestaat niet. Het idee van een bestaande God is van oorsprong niet bijbels (weer de suggestie dat de Bijbel criterium is! BK), maar heidens. De theologie van de vroege kerk kon daar waarschijnlijk niet eerlijk over zijn omdat zij in dienst stond van een instituut dat andere belangen had dan theologische integriteit' (88). De theologie van de vroege kerk was de theologie van mensen als Ignatius, Origenes en vele andere die martelaren zijn geworden voor hun geloof of dat ris-

zo breng je onder woorden dat je wilt belijden dat God werkelijk bestaat

keerden. Het idee dat dat oneerlijke, op kerkelijke macht beluste mensen waren, komt Hendrikse kennelijk goed uit. De vraag is echter of dit soort passages uit zijn boek zelf van veel eerlijkheid en theologische integriteit getuigen.

Ook ten opzichte van zijn eigen kerkelijke gemeenschap, de PKN, houdt Hendrikse grote afstand. Hij juicht de massale uittocht uit de

kerk toe: 'liever geen kerk dan een kerk waarin tegen beter weten in wordt volgehouden wat onmogelijk is' (68). Uit het geschrift *Leren leven van verwondering* dat de PKN in 2005 liet verschijnen, citeert hij de zin: 'Want hoe verscheiden de Protestantse Kerk ook is, toch gaat het in de veelkleurigheid van de Kerk om de belijdenis van de Naam boven alle namen, Jezus Christus'. Dan volgt de verzuchting: 'Wie zoiets leest, laat meteen weer alle hoop varen?' (185). Het gaat dan om de hoop dat de kerk de mensen buiten de kerk zou kunnen bereiken. Die hoop heeft Hendrikse opgegeven, zolang het de kerk gaat om de belijdenis van Jezus Christus.

Jezus Christus

Daarmee ben ik toegekomen aan het pijnlijkste van heel het boek: Jezus Christus speelt er geen rol in. Daar is Hendrikse volstrekt duidelijk over, al aan het begin van het boek. Hij heeft geen christelijk boek geschreven: 'De kerkelijke fixatie op Jezus zie ik als een dwaalspoor' (23). Het is dan ook niet toevallig dat hij zich vooral beroept op het Oude Testament, ook al gaat hij ook daarmee nog heel selectief om. Aan het eind van het boek komt hij daarop terug. In de kerk die hij voor ogen ziet, krijgt Jezus het 'af en toe zwaar te verduren. Hij krijgt de plaats die hem toekomt tussen zijns gelijken zoals Boeddha, Socrates, Confucius, Ghandi of Albert Schweitzer' (199). Eigenlijk hoeft daar weinig aan te worden toegevoegd. *Geloven in een God die niet bestaat* is

geen christelijk boek. Het is geschreven door een predikant die geen christelijk predikant is en die het zijn kerk verwijt dat ze nog altijd een christelijke kerk wil zijn. Ik denk dat de Protestantse Kerk er niet omheen kan een heel duidelijk antwoord te geven op de vraag, of voor zo'n predikant ruimte is in haar midden. Het boek van Hendrikse heeft mij bevestigd in de overtuiging dat de vraag naar het bestaan van God niet te beantwoorden is zonder het noemen van de naam van Jezus Christus. 'Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen' (Joh. 1:18). Wie Jezus op zijn plaats zet bij Boeddha en al die anderen, komt inderdaad uit bij een God die niet bestaat. Maar Jezus zegt zelf: 'Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien' (Joh. 14:9). Van het atheïsme verlost alleen Jezus Christus.

Prof. dr. Barend Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

Noten:

1. Klaas Hendrikse, *Geloven in een God die niet bestaat. Manifest van een atheïstische dominee*. Met een voorwoord van Harry Kuitert, Amsterdam 2007. In dit artikel wordt naar pagina's in dit boek verwezen met tussen haakjes geplaatste nummers.
2. In het Gereformeerd Kerkboek weergegeven met: 'een geheel enig en éénvoudig geestelijk wezen'.
3. J.R. Wiskerke, *De strijd om de sleutel der kennis. Een bundel opstellen over theologie en filosofie*, Groningen 1978, 58.

Enumatil - beroepen: Z.J.C. van Harten te Blije-Holwerd i.c.m. Ferwerd-Hallum
Drogeham - beroepen: H.D. Bondt te Nunspeet (deeltijd) en Heerde (deeltijd)
Driebergen-Rijssenburg - beroepen: kandidaat J.A. Francke te Zwolle

Enschede-Noord - bedankt voor beroep: J. Boersma te Amersfoort-De Horsten

Het heilig Godslam: van vóór de tijd

‘Daar is het lam van God...’ ‘...hij was er vóór mij.’ Johannes 1:30b

P. Schelling ■

Dat was Hij dus, daar bij de Jordaan: het unieke lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt, betaalt, opruimt.

Een maand geleden zongen we bij het feest van zijn geboorte met een 17de-eeuws kerstlied over het wonder van de menswording van Gods Zoon:

‘Komt, verwondert u hier, mensen...’ Toch is dat wonder zijn leven lang, en tot op vandaag, aanleiding geweest voor veel vragen. De Zoon van God? De Messias van God? Die timmermanszoon Jezus uit Nazareth?

Inderdaad, wie ben Ik volgens jullie, vraagt Hij later eens aan zijn volgelingen. Bijbelvast als ze waren, zeiden ze: U bent de Messias, de Zoon van de Levende God!

**als je de Bijbel steeds minder kent,
komt deze Jezus ook steeds verder
van je af te staan**

Bijbelvast... Hoe is het bij ons als die vraag op ons afkomt? Met al die geseculariseerde mensen om ons heen - om van de moslims maar niet eens te spreken. Och, komt het in een evangeliserend gesprek ook niet veel meer aan op doorleefdheid: doorleefd vertrouwen, doorleefde blijdschap? Hoezo bijbelvastheid?

Maar als je de Bijbel steeds minder kent, komt deze Jezus ook steeds verder van je af te staan. Laten we - even tussen haakjes - onze kinderen nog leren over ‘de Here Jezus’ te praten, en niet zo-maar ‘Jezus’ te roepen. Want een band met jouw Heiland begint met liefdevolle eerbied! En ‘Jezus’ roepen leren ze gauw genoeg van het bij jeugd zo geliefde liedrepertoire!

Maar als er afstand is gegroeid tot ‘Jezus’, word je ook gevoelig voor allerlei Jezusbeelden die worden gepresenteerd. Je hoeft nog helemaal niet vrijzinnig te zijn om vooral een menselijke Jezus te willen. ‘Bijbelgetrouw’ wordt dat ook wel verdedigd. En wie zegt er kwaad van?

Maar wat zegt Johannes?

Zijn typering van de Heiland als het Lam dat de zonde van de wereld wegneemt, was al verrassend, met het perspectief van een wereldverlossing.

Maar het was wel het Lam van God! En wat hij er nog aan toevoegt, onderstreept dat alleen maar. Tegen de Farizeese controleurs had hij al gezegd:

Hij komt na mij, maar hij is mijn meerdere. Nu herhaalt hij dat nog eens, maar hij voegt eraan toe: ‘want hij was er vóór mij.’ Wat een uitspraak!

Johannes de evangelist haalde die woorden al aan tegen het slot van de inleiding op zijn evangelie als kern van Johannes de Dopers getuigenis (1:15).

Mijn opvolger is mijn voorganger. Maar wat is dan voorganger? Hij was eerder in beeld dan de Heiland, en hij is ook de oudere, al is het maar een halfjaar. Maar - om even bij dat laatste te blijven: de Here is de jongere van de twee, en toch zegt Johannes: Hij was er eerder dan ik.

We zullen daarmee toch naar de evangelist Johannes moeten. Aan het einde van zijn inleiding citeert hij dit woord van de Doper, zei ik al. Geen wonder! Hij had zijn inleiding geopend met ‘In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God’ (1:1v). Toen was Hij er al, over wie ik ga schrijven, bedoelt hij. En de Doper zegt: Hij is mijn meerdere, want de eerdere! En beiden kennen bijvoorbeeld dat boeiende gedicht in Spreuken 8 over Hem, de Wijsheid die er al was nog voor alles er was (23), Gods lieveling, altijd verheugd in zijn aanwezigheid (30). En het woord van Micha (5:1): ‘Zijn oorsprong ligt in lang vervlogen tijden, in de dagen van weleer.’

**een band met jouw
Heiland begint met
liefdevolle eerbied**

Wat een moment in de geschiedenis lezen we hier! Toen het Kerst was, verwonderden we ons over de Zoon van God, baby geworden. Hier zien we Hem, Man van Nazareth geworden. En straks Man van smarten. Mens onder de mensen, zo menselijk! Maar Lam van God, zo Goddelijk! Bij dit moment zingen we (Liedboek 476:1): ‘Eeuwig Woord, U willen wij bezingen’, God uit God, Wijsheid, Zoon, en ‘kind der maagd, Immanuël!’ Kijk, zegt de Doper, dat bedoel ik: uw Verlosser! En ik beveel u: bekeer u en geloof!

Ds. Pieter Schelling is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te 's-Hertogenbosch.

Gedenken

wandelen met God

Een stoet mensen is voorbijgetrokken. Ze keken ernstig naar de grond of voor zich uit.

En bij het monument staan ze stil. Een trompettist blaast de Last Post... Het is stil.

Even, een paar minuten. Waar zouden al die mensen aan denken? Echt, allemaal aan hen die vielen voor het vaderland? Waar zweven al die gedachten en herinneringen soms naar toe?

Herdenken, gedenken.

Land en volk.

O.W. Bouwsma ■

Het verleden

Overall in ons land staan monumenten die mensen erop wijzen dat er in het verleden iets bijzonders is gebeurd. Gebeurtenissen om niet te vergeten, om bij stil te staan. Er zijn tijden geweest dat bijvoorbeeld een moment als wij kennen op de 4^e mei door heel veel mensen niet meer als zo belangrijk werd gezien. Je moest vooruitkijken en niet terug. Het lijkt er op dat daar de laatste jaren een kentering in is gekomen. Steeds meer mensen komen op dergelijke plechtigheden af, waaronder heel veel jongeren. Dat heeft te maken met het feit dat wat er in het verleden speelde, vandaag opnieuw van zich laat horen. In allerlei toonaarden overigens.

Mo(nu)menten

Ook in de Bijbel kom je monumenten tegen. En eveneens momenten van herinnering. Je leest van een steen, van steenhopen. Ze krijgen namen als Eben Haëzer. En je leest dat Samuël, de profeet (1 Sam. 7) elk jaar een soort reis maakte langs bekende monumenten. Daar onderwees hij de mensen. Israël kende nogal wat van die monumenten en altaren. Ze herinnerden het volk aan gebeurtenissen van soms lang geleden, maar waarin de trouw van de Heer zo nadrukkelijk naar voren was gekomen. Want daar ging het om: naast om wat er was gebeurd, bovenal om de trouw van God, die zijn beloften waarmaakte. Ouders gingen er met hun kinderen naar toe en vertelden de verhalen eromheen. Zo is het gegaan..., hier trokken we de Jordaan over en daar gebeurde dat... Heel aanschouwelijk was dat onderwijs.

Mensen keken terug. Ze knikten en wisten het weer: zo is de Heer, onze God. Op Hem kun je vertrouwen.

Hoop

Daarbij kwam, dat het niet alleen maar een monument was van Gods trouw uit een grijs verleden. Al die monumenten spraken weliswaar de taal van het verleden, dat is waar. Maar tegelijk stonden ze daar ook te staan als bewijs van Gods trouw tot in de verre toekomst! Ze hoefden niet alleen maar te denken: tot hiertoe heeft de Heer ons geholpen... en voor de rest moeten we het maar afwachten... Wat God in het verleden deed, spreekt over Hem die over alles gaat, tot in generaties verder. Want God blijft dezelfde als het gaat om zijn betrouwbare beloften. Dat maakte die oudtestamentische monumenten tot monumenten van hoop!

Ondertonen

Dat is in feite nog het geval bij de monumenten van nu. Tenminste, mensen ontleen er heel wat aan. Het gaat nog steeds om herdenken, maar ook om vooruitgrijpen: 'wat er ook aan ellende gebeurde, laten wij ervoor zorgen dat dat nooit weer gebeuren zal'. Zeker, voor velen komt de naam van God daar niet meer bij te pas. De landelijke herdenkingsmomenten kennen nog wel een paar religieuze ondertonen, maar die kun je vooral horen in de muziek die gespeeld wordt. Het zijn dan ook echt ondertonen. Blijkbaar leent die muziek zich toch om gevoelens van mensen op de een of andere manier te vertolken, al hebben veel

mensen daar wellicht helemaal geen gedachten meer bij. Daar valt om te treuren, maar het is een gegeven.

Persoonlijk

Ik wilde nog een beetje verder nadenken over gedenken.

Want hoe gaat dat in je eigen leven?

Er zijn maar weinig mensen die als ze terugkijken geen hoogtepunten kunnen opnoemen of ook dieptepunten. Ieder maakte en maakt dingen mee die hem of haar bijbleven, tot op de dag van vandaag. Dat kun je voor jezelf wel invullen. Het zijn om zo te zeggen, je persoonlijke monumenten geworden. Het is goed om er regelmatig bij stil te staan. Er over na te denken, je te herinneren en vooral ook naar voren te halen hoe God in dat alles was.

Want dat is de diepte van het leven dat je kreeg waarin je mag afdalen. De diepte van het geloof en het vertrouwen op God. Je kunt ook zeggen: dat is de hoogte waartoe je mag opklimmen door te erkennen dat Hij er altijd was in zijn zorgzaamheid, al ging het wellicht door diepe dalen heen. Want het is waar, voor ons gevoel maakt God soms omwegen. En volgen is dan lang niet altijd even gemakkelijk.

Herdenken...

Terugdenken.

Lang niet altijd even gemakkelijk.

Er komt veel verdriet bij kijken, gemis. Zonde wellicht.

Maar wie terug mag kijken, heeft ook ervaren dat er in feite geen moment was, waarop je er alleen voor stond. Wat God je bij de doop beloofde (wat een monument van zijn liefde!) stond en staat als een dijk! En zo zal er heel wat meer te noemen zijn.

Langs de snelweg lees je wel eens de mededeling: 'sta even stil bij het werk aan de weg'.

Dat is een goeie: laten wij ook stilstaan bij het werk dat gebeurt op Gods weg met ons. Met zijn gemeente, zijn wereldwijde kerk.

Dat is niet alleen leerzaam. Maar ook boeiend en vol bemoediging.

Ds. Oeds Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Houten.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis, coördinator
'Achtergronden'

EINDREDACTEUR:

Dr. A.L.Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, coördinator 'Meditatief',
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, coördinator 'Kerkelijk leven'
en 'Wandelen met God',
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert, coördinator
'Samenleving'.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, coördinator 'Opvoeding en
onderwijs', J.M. de Jong, rubriek 'Kunst',
Ds. G. Riemer, coördinator 'Van binnen
naar buiten', Dr. J. Smelik, rubriek 'Kerk
en muziek', Drs. H. Veldman, rubriek
'Kort historisch'.

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient
1 maand voor aanvang van het nieuwe
abonnementsjaar schriftelijk of per
e-mail te geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-
rom verkrijgbaar bij de Chr.
Blindenbibliotheek voor blinden
en slechtzienden.
Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl

ISSN 0165-5191

De identiteit van een 63-jarige

Gedachten over de GKv A.D. 2008 2

In het vorige artikel (*De Reformatie*, nr. 15) heb ik geschetst, wat mijn inziens kan worden gezien als wat vanaf het begin het eigene is van de GKv. In dit artikel wil ik laten zien, welke invloed hierop de geschiedenis heeft gehad. Ik sluit af met enkele gedachten, die kunnen voortvloeien uit ontstaan en geschiedenis van de GKv.

T.S. Huttenga ■

De relatie tot 'de moederkerk'

In de geschiedenis van de GKv hebben de synodaal-gereformeerde kerken een belangrijke rol gespeeld, wat niet verwonderlijk is. De GKN waren de kerken waar de GKv, anachronistisch geformuleerd, in geïncorporeerd waren geweest. Niet voor niets berokkent een kerkelijke breuk veel pijn. De kerk is een lichaam dat wordt samengesmeed door banden die boven het menselijke uitstijgen. Als die banden stuk gaan, raakt dat een gelovige die de unieke kracht van deze banden kent, diep.

De pijn om de breuk leidde tot gevoelens van verontwaardiging én van weemoed. In het eerste geval betekende dit, dat een aantal kerkleden zich resoluut afkeerde van de GKN. Met name deze leden betoonden zich actief in 'de doorgaande reformatie'. Vrijgemaakte leden zegden hun lidmaatschap van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte op. Het GPV werd opgericht tegenover de ARP. Er werden gereformeerde scholen gesticht.¹⁵ Daarop volgden het GSEV en het GMV.¹⁶ Aan de basis van deze doorgaande reformatie stond het 'ethisch conflict'. Men ervoer het als schizofreen, dat men in de kerk niet welkom was, maar binnen een organisatie waar men leden van dezelfde kerk tegenkwam opeens wel.

In de 60er jaren kwam daar nog een snel veranderende koers bij. Veel synodaal-gereformeerden pasten zich verregaand aan bij de zich seculariserende maatschappij, ten aanzien van gezagsverhoudingen, abortus en euthanasie, en seksuele relaties, één en ander ondersteunend met een andere kijk op het gezag van de Schrift.¹⁷ Ook streefden zij een brede oecumene na en sloten zich aan bij de Wereldraad van Kerken. Aan vrijgemaakte zijde leverde dit scherpe reacties op.¹⁸

Maar gevoelens van weemoed waren er in diezelfde periode ook. Er waren van het begin af

aan kerkleden, die zich graag met de synodaal-gereformeerde kerken verzoenen wilden. In de loop van de tijd keerden diverse leden terug naar de GKN, vooral rond 1950 (B.A. Bos-actie).¹⁹ De spanningen tussen hen die afkerig

niet voor niets berokkent een kerkelijke breuk veel pijn

waren van de GKN en zij die daar sympathiek tegenover stonden, hebben uiteindelijk via de schorsing van ds. Van der Ziel uit Groningen-Zuid, de 'Open Brief' aan diens 'Tehuis-gemeente' d.d. 31 oktober 1966, en het niet ontvangen van de belangrijkste ondertekenaar daarvan, ds. B.J.F. Schoep, door de synode van Amersfoort-West van 1967, tot een nieuwe breuk geleid, waaruit de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn ontstaan.²⁰

De relatie van de GKv met zichzelf

De GKv werd ook geconfronteerd met zichzelf. Men kon zijn identiteit niet meer ontleen aan 'de oude kerk'. Maar wat was zij dan wel? Wat kon zij nog meenemen uit het verleden en waarin moest zij een nieuwe koers gaan varen? Een aantal vrijgemaakten sloeg uitdrukkelijk nieuwe wegen in. Men verzette zich tegen kerkelijke belijdenissen en liturgische formulieren, het kerkelijk jaar, kerkelijke regels, zoals in de kerkorde, en kerkelijke afspraken van met name meerdere vergaderingen. Rond 1967 heeft een aantal van hen, tegelijk met anderen die sympathie hadden voor het oecumenisch streven van de GKN, de GKv verlaten. De meesten van hen kwamen in de Nederlands Gereformeerde Kerken terecht. De jaren die volgden, waren jaren van interne

opbouw. De bakens waren opnieuw uitgezet en binnen die bakens bepaalde men zich tot het eigenlijke kerkenwerk: prediking, pastoraat en gemeenteopbouw. De zelfreflectie komt weer op gang in de 90er jaren, met als belangrijke publicatie *Vuur en vlam*, waarin jonge gereformeerde historici kritische kanttekeningen zetten bij onderdelen van het vrijgemaakt-gereformeerde verleden, zoals de schorsing van ds. Van der Ziel en de stichting van een aantal gereformeerde scholen.²¹ Tegenwoordig richt de zelfreflectie zich met name op liturgie, gemeenteopbouw en ethiek. Wat zingen wij? Welke functies moeten of mogen er in een gemeente zijn en hoe verdelen we daar het werk? Hoe gaan we om met de zondag, met verschijnselen als scheiding en samenwonen?

De maatschappij

Van het begin af aan hebben de vrijgemaakt-gereformeerden oog gehad voor de maatschappij. Op een andere wijze dan de bevindelijken en de evangelischen. Vrijgemaakten wilden de realiteit niet theocratisch omvormen. Zij wilden haar ook niet mijden.

Wel was men zich bewust, dat het geen sinecure is om aan de maatschappij een goede bijdrage te leveren. Men zocht steun bij elkaar en liet zich samen toerusten in eigen organisaties, die op hun beurt gevoed moesten worden door de kerk. Op deze manier vond het contact met de maatschappij vooral indirect én minder plaats. Men kan zijn tijd maar één keer besteden.²²

In de loop van de tijd veranderde de samenleving. De oude zuilen (protestants-christelijk, katholiek, socialistisch, liberaal) boetten aan invloed in. De maatschappij werd een consensus-maatschappij. Bovendien deed het postmodernisme haar intrede, met zijn respect voor de subjectieve inbreng. De waarheid kan niet objectief worden vastgesteld, maar in de subjectieve communicatie over en weer tussen deskundigen. Tegenwoordig komt daar het verschijnsel van de andere religies, met name de Islam, bij. Hoe gaan wij om met deze medeburgers en hun normen en waarden?

Deze ontwikkelingen hebben ook invloed op de GKv. Men wordt meer ontvankelijk voor andere ideeën. Door de ontzuiling, waardoor ook de eigen zuil gerelativeerd wordt, én door het hoog opgeleid worden van jonge vrijgemaakten, wordt het contact met de samenleving directer.²³

Andere kerken en christenen

Wanneer men minder in tegenstellingen gaat denken, heeft dit ook gevolgen voor de verhouding tussen christenen onderling. In 1987 besluit de synode van Spakenburg-Noord om het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken opnieuw op te starten.²⁴ Dit besluit is een stimulans geweest voor contacten tussen de beide theologische universiteiten én voor plaatselijke contacten, waarvan sommige in een vergevorderd stadium zijn. Dit laatste geldt ook van een aantal van de Nederlands Gereformeerde Kerken, met

wie ook op landelijk niveau goede gesprekken zijn gevoerd.

Plaatselijk wordt nu ook meer met andere kerken samengewerkt, met betrekking tot de Nederlandse Bijbelvertaling, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, evangelisatieactiviteiten en sommige recreatieve doeleinden. Ook werken gereformeerde christenen meer samen met andere christenen en worden gereformeerde organisaties opengesteld voor anderen.²⁵ Ongetwijfeld heeft dit te maken met de toenemende ontkerkelijking en met de groei van de Islam in Nederland. Christenen beseffen, dat zij elkaar nodig hebben.

De identiteit van de GKv nu

Wanneer wij de identiteit van de GKv uit haar beginjaren vergelijken met de huidige, blijkt zowel de verhouding tot andere christenen en kerken te veranderen als die tussen de vrijgemaakt-gereformeerde kerken onderling. Kennelijk geeft men elkaar en anderen meer ruimte. Veranderingen in de liturgie én wijzigingen in de inrichting van de gemeente houden met beide verband. De GKv van nu staat meer open voor bevruchting van elders. Moeten wij hierdoor bang zijn voor verlies aan eigenheid?

Uit het bovenstaande blijkt, dat het isolement van de GKv in het verleden te maken heeft gehad met situationele omstandigheden: met de breuk van 1944, die door de bezwaarden niet werd gezocht, en met de gevolgen daarvan in de doorgaande reformatie en in de kerkelijke breuken van 1967 en 2005. Bovendien droeg de samenleving in oorlogstijd en kort daarna nog het stempel van de verzuiling en van de overtuiging, dat de waarheid objectief vaststelbaar is, een mening die niet altijd heeft bestaan.²⁶

Christenen beseffen, dat zij elkaar nodig hebben

Maar de vraag naar het eigene is wel van belang. Als een kerk niets eigens meer heeft, verliest zij haar bestaansrecht. Wat is het eigene van de tegenwoordige GKv?

Als wij de vrijgemaakte kerk vergelijken met andere kerken, vallen mijns inziens de volgende zaken op:

- 1 gereformeerde opvoeding en onderwijs;
- 2 gedegen Schriftkennis;
- 3 inzet om de Bijbel te betrekken op heel het persoonlijke en maatschappelijke leven;
- 4 betrokkenheid op de kerk;
- 5 organisatiedrang.

Deze vijf punten vallen alle te herleiden tot het ontstaan en de geschiedenis van de GKv. Ze zijn aanwezig in de nog ongedeelde kerk en worden daaruit meegenomen. Punt 1 wordt tijdens de Vrijmaking aangescherpt door het oplichten van de betekenis van Gods belofte aan de kinderen van de gelovigen en uitgewerkt in het gereformeerde onderwijs. Punt 2 is een uitvloeisel van

punt 1 en wordt gedurende de geschiedenis van de GKv gevoed door de noodzaak om zich te confronteren met ingrijpende veranderingen in kerk en maatschappij. Punt 3 krijgt rond de Vrijmaking een nieuwe impuls door discussies over algemene genade en cultuurmandaat en wordt uitgewerkt in gereformeerde organisaties. Punt 4 wordt aangescherpt tijdens de Vrijmaking. Punt 5 wordt gecontinueerd in de GKv en haar organisaties.

Waarheen GKv?

Eén vraag is wie je bent, maar of je ook precies moet blijven die je bent is een andere vraag. Mijns inziens doen wij er goed aan om ons vooral te richten op de punten 1, 2 en 3. Het zijn uitstekende eigenschappen van een kerk, sterke kanten waar God óns kennelijk mee gezegend heeft. Een belangrijke vraag is wel op welke manier de Bijbel op persoonlijk en maatschappelijk leven betrokken moet worden.²⁷

Met betrekking tot punt 4 pleit ik voor enige bijstelling. In feite is punt 4 een open deur. Het is logisch, dat je als kerk betrokken bent op jezelf. Anders kun je jezelf beter opheffen. Als je die betrokkenheid expliciet gaat formuleren, is er iets aan de hand. Dat was er in de tijd van de Vrijmaking dan ook. Men voelde zich een gekwetste kerk, een kerk die er eigenlijk niet mocht zijn. Zo'n kerk is geen volwaardige kerk. Een volwaardige kerk heeft geen last van wat anderen van haar denken. Het mooie van kerk zijn moeten wij uit onze geschiedenis meenemen. Ondanks haar gebreken is een kerk niet een verschijnsel om over te zuchten, maar om dankbaar voor te zijn. Maar bij dit mooie horen ook zekerheid en evenwichtigheid. Deze zekerheid behoeft niet bevochten te worden, bijvoorbeeld door eigen leden en anderen dringend te ontraden om naar een andere kerk te gaan. Dit maakt onze positie alleen maar zwakker. Goede wijn behoeft geen krans. Het wordt tijd om ons laatste restje geboortepijn te verwerken. Zo jong zijn we al niet meer!

Ten aanzien van punt 5 valt op, dat dit het meest menselijke en het minst geestelijke punt is. Het kan dus ook het gemakkelijkste worden gerelativeerd. Ik wil daarvoor pleiten. Mijns inziens worden de regels in de GKv teveel op een voetstuk gezet.²⁸ Als het gaat om het eigene van de kerk - en daar zoeken wij naar - zit dat niet in het georganiseerd zijn. Er bestaan meer organisaties. De kerk is een gemeenschap van gelovigen, een plaats van aanbidding. Wellicht is dit een belangrijk voordeel van de ontkerstening, dat de kerk terug moet naar haar eigen plek.

De GKv is op dit moment 63 jaar oud. Een goede leeftijd om ons te bezinnen. Nog niet aan pensioen toe. Maar bovendien heeft een kerk het voordeel, dat zij niet uit één maar uit meerdere personen bestaat. Geslachten gaan én geslachten komen.

Ds. Ton Huttenga is studentenpredikant van de Gereformeerde Kerken in Groningen.

Noten:

15. Zie R. Kuiper, *Het gedecimeerde corps. Gereformeerd studentenleven en wetenschappelijke initiatieven, 1944-1974* en *Vrijmaking of wederkeer* en K. Gunnink, 'Een kwestie van Genade en Opdracht'. Gereformeerd onderwijs in Groningen (1944-1969) in R. Kuiper, W. Bouwman, *Vuur en vlam. Aspecten van het vrijgemaakt-gereformeerde leven 1944-1969* en *Door Hem het Amen*, Gedenkboek van het Gereformeerde onderwijs sinds de vrijmaking 1944-1974, Groningen z.j.
16. Zie *Gereformeerd in héél het leven* (zie noot 14).
17. Van grote invloed wordt vanaf het einde van de 60er jaren H.M. Kuitert. Zie van hem 'Het is de vrouw die moet beslissen' in *Gezond Gezin*, 8e jrg., 1969, 252-255, 258; Anders gezegd. Een verzameling theologische opstellen voor de welwillende lezer, Kampen 2e druk 1970. Zie voor het veranderende klimaat in de GKN ook G. Dekker, *De stille revolutie*. De ontwikkeling van de Gereformeerde Kerken in Nederland tussen 1950 en 1990.
18. Zie K. Deddens, M.K. Drost, *Balans van het oecumenisme*, Enschede 1980.
19. Zie W.G. de Vries, 'De geschiedenis van de kerken na de Vrijmaking in hoofdlijnen' in *Vrijmaking-Wederkeer* (zie noot 3) 139.
20. Zie *Rondom de Open Brief* I en II, Artikelen, reacties en besluiten n.a.v. de 'Open Brief', samengesteld door A.A.W. Bolland, Vlaardingen z.j., *Acta van de Generale Synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Amersfoort-West 1967, Groningen 1968*, 26-36, 160-170. L. Gunnink, 'Kerkverwoestende vrijheid? Het conflict rond ds. A. van der Ziel' in *Vuur en vlam* (zie noot 15).
21. Zie de noten 15 en 21.
22. G. Dekker en J. Peters schrijven in *Gereformeerden in meervoud*. Een onderzoek naar levensbeschouwing en waarden van de verschillende gereformeerde stromingen, Kampen 1989, 26-29, dat de vrijgemaakten naast een hechte groepsvorming een eigen betrokkenheid op de samenleving kennen. G.J. Schutte beschrijft in 'In rapport met de tijd' in *Vuur en vlam* 3 (zie noot 14), hoe de geschiedenis van de GKv zich (ook) na 1967 heeft ontwikkeld in een duidelijke wisselwerking met de samenleving.
23. Zie H.J.D. Smit e.a., *Toekomst voor de gereformeerde organisaties*, Barneveld 1994.
24. Zie *Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Spakenburg-Noord 1987*, Barneveld 1988, 250-256.
25. Zie noot 23 en G. Buijs e.a., *Wat je zegt ben jezelf*. Identiteit en christelijke organisaties, Barneveld en Zoetermeer 2003.
26. Zie G. van den Brink, *Een publieke zaak*. Theologie tussen geloof en wetenschap, Zoetermeer 2004, die wijst op het verdwijnen van de dominantie van de natuurwetenschappen die invloed heeft gehad op de theologie.
27. Goede aanzetten geven A.L.Th. de Bruijne e.a. in C. Trimp (red.), *Woord op Schrift*. Theologische reflecties over het gezag van de Bijbel, Kampen 2002. Typerend is ook de vraag, die hij aan de orde stelt in A.L.Th. de Bruijne (red.), *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording*, Barneveld 2004, 21: "de vraag... in hoeverre de context van waaruit wij met de Schrift omgaan (positief of negatief) invloed heeft op ons verstaan van de Schrift.
28. Zie noot 13.

Media: van grenzen naar doelen

Och, media, krijgen we **dát** weer: TV, internet, niet teveel uren kijken, geen foute *sites* opzoeken, en vooral 'de jeugd' aansporen om te blijven lezen. Mis. Dit artikel gaat voor de verandering niet over het *consumeren* van media, maar over het *aanbieden*.

R. Nijhoff ■

En aanbieders zijn tegenwoordig niet alleen meer de professionals in 'Hilversum': presentatoren, programmamakers, journalisten. Iedereen die een *weblog* begint, op *hyves* zit of een filmpje op *YouTube* zet, biedt *contents* aan, inhoud. En dan ben je een soort zender. Je kunt je dan afvragen 'hoeveel geef je bloot van jezelf, en wat toch maar niet?', en dat is niet overbodig, zeker niet voor Bekende Nederlanders en hun familieleden. Je kunt ook nog een stap verder doorvragen, naar het *doel* van iemand: wat *beoogt* een programmamaker? En wat wil of zoek ik eigenlijk met wat ik zelf 'uitzend'? Want het doel dat iemand bewust of onbewust beoogt, heeft veel invloed op de grenzen die iemand stelt.

Klassieke omroepen

Eerst een snelle blik terug over de afgelopen eeuwen. Reizende marskramers en troubadours brachten in de Middeleeuwen nieuws van de ene streek naar een volgende. De stadsomroepers van toen ben ik in mijn jeugd nog een enkele keer tegengekomen: in de vorm van een rondrijdende auto met een megafoon op het dak. Een ingesproken stem kondigde dan een kermis aan, of de opening van een winkelcentrum; afgewisseld met muziek. Dat verwaaiende geluid deed in de zeventiger jaren van de vorige eeuw al primitief aan. En reclamevliegtuigjes met zo'n lange banier als staart, die zie je ook niet zo vaak meer. Het 'echte' nieuws, dat leveren natuurlijk het ANP en de NOS. Of u kijkt op de website *nu.nl*. En voor wie er snel bij wil zijn in onze mondiale wereld, is er CNN. Ziet u wel, u herkent die afkorting van *Cable News Network*, al woont u in Axel, Bedum of Cuijk.

een massa mensen kan zo een massa mensen bereiken, overal ter wereld

Al deze omroepers en omroepen zijn voorbeelden van een klassieke vorm van uitzenden: uitzenden vanuit een paar professionele centra naar een verspreide massa elders. Maar deze vorm heeft een individualisering en democratisering doorgemaakt. Niet een beroepselite, maar elke niet-digibeeet kan overal ter wereld één op één anderen bereiken die een e-mailverbinding hebben, of via een internetverbinding MSN-nen. Nu is *chatten* alleen nog maar een versnelde brief, telegraaf of fax in twee rich-

tingen. Maar met iets meer digitaal lef heb je een eigen *site*, *weblog* of plekje in een virtuele bijenkorf zoals *hyves*. Dan kun je zelf je uitzendingen beginnen, je bent zelf een centrum, en iedereen die jouw plekje vindt, kan meegenieten. Een massa mensen kan zo een massa mensen bereiken, overal ter wereld (en voor de stumpers die zich meer bekommeren om hun broodnodige water of voedsel organiseren we wel weer eens een actie.) Zonder cynisme - want goed en kwaad liggen in deze wereld nu eenmaal onontwaarbaar vermengd: een oma kan zo met een beetje hulp opeens de vakantiefoto's van de kinderen op internet vinden, en mailen met haar kleindochter.

Alles kan

De moderne tijd na de Middeleeuwen kenmerkte zich door groter en hoger willen, meer en sneller. Daarbij past een groot mediapark, met hoge zendmasten en sterke zenders. Deze ontwikkeling naar groter en sneller is niet ten einde. Er is wel een tweede spoor naast gekomen, een 'tweede moderniteit': een trend naar kleiner en fijner; met minder materiaal minstens hetzelfde kunnen. Dat geldt breder dan de media. Bij de 'eerste moderniteit' denk je aan zware machines en grof beton. De tweede moderniteit draait om microchips en bijvoorbeeld onzichtbaar dunne 'nanovezels' voor een superlichte, maar sterke, waterdichte regenjas. De eerste moderniteit leidde tot fabrieken en massaproductie, de tweede gaat weer voor individueel maatwerk. Wie nu een auto koopt, krijgt nog steeds een massaproduct, maar al bij de productie is de auto aangepast aan een aantal individuele wensen van de koper. Het is deze 'tweede moderniteit' waarin ook de mediamogelijkheden passen die voor elk handig individu nu beschikbaar zijn. Met een kleine digitale camera, vanaf een pc thuis, kun je meer mensen bereiken dan toen de tv in Nederland na de Tweede Wereldoorlog begon.

Mogelijkheden te over dus: iedereen kan van alles beginnen, vooral op internet. Maar wat *wil* je daarmee? En wat wil men op het Mediapark in Hilversum? Om met dat laatste te beginnen. In 2006 publiceerde de WRR, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, het rapport *Focus op functies*. Daarin somt de WRR op wat de samenleving zoal verwacht van de landelijke media: nieuws, opinievorming, achtergrond- en andere informatie, ook bijvoorbeeld over hobby's of leefstijl, kunst en cultuur (concerten, aandacht voor tentoonstellingen), vermaak, reclame (je moet producten toch kennen) en voorlichting (bijvoorbeeld via Postbus 51). Van professio-

nele programmamakers mag je dus verwachten dat ze deze functies bieden. En dat met een redelijke kwaliteit. Zeker aan de Publieke Omroep mogen burgers en overheid eisen stellen: daar zit niet alleen belastinggeld in, het gebruik van de technische voorzieningen is ook bedoeld om te voorzien in een aantal maatschappelijke belangen. De overheid biedt allerlei stromingen in de Nederlandse samenleving de mogelijkheid, de vrijheid en een gelijkwaardige toegang om via programma's niet alleen hun eigen kijk op de wereld te ventileren, maar daarmee ook een breed publiek te bereiken. Netmanagers van Nederland 1, 2 en 3 bewaken onder andere de opeenvolging, het type en *timing* van programma's, en streven zo naar een maximale kijkdichtheid. Want anders dreigt het 'marktaandeel' van de Publieke Omroep zomaar weg te zakken temidden van de tientallen commerciële zenders.

Doe-het-zelven

Een belangrijk doel van al deze inspanning is het stimuleren of handhaven van een zekere sociale samenhang in de Nederlandse samenleving. Via de media raken we op de hoogte van denkbelden in Den Haag, binnen de grachtengordel en op de *Biblebelt*, en zelfs die van de burgemeester van Maastricht. Daarover kunnen we dan van gedachten wisselen met vrienden of collega's. Zelfs een heus maatschappelijk debat kan ontstaan, al dan niet geregisseerd door de overheid. De laatste tijd gingen veel gesprekken over de rol van verschillende religies in een samenleving. Of over extreme programma's of reclames op tv (of op straat). Beter dan alleen maar in loopgraven tegenover elkaar te blijven liggen, kunnen diverse bevolkingsgroepen via de media elkaar tegenkomen. Radio- of tv-gesprekken zijn kansen om flauwe clichébeelden te doorbreken, nuances aan te brengen, achterliggende motieven van mensen duidelijk te maken. Dat zijn natuurlijk idealen, ook programmamakers kunnen blijven steken in dezelfde bekende welles/nietes-posities van bijvoorbeeld óf vrijheid-blijheid óf betutteling. Dan zijn ze niet bijster gericht op sociale samenhang, maar bevorderen ze eerder verdere polarisatie. Als dat bij de Publieke Omroep gebeurt, brengt men met uw belastinggeld maatschappelijke schade toe. Als u dat waarneemt, verdient dat zo nu en dan uw protest. De NOS heeft inmiddels een speciale eigen ombudsman aangesteld om bij klachten te bemiddelen (Ton van Brussel). En inmiddels is bekend dat hij meer klachten binnen krijgt dan zijn Britse collega's.

**beter dan alleen maar in
loopgraven tegenover elkaar te
blijven liggen, kunnen diverse
bevolkingsgroepen via de
media elkaar tegenkomen**

Op het Mediapark in Hilversum moeten zodoende allerlei doelen op elkaar afgestemd worden. De overheid wil bijvoorbeeld volgens de Mediawet (artikel 50) dat omroepen van hun zendtijd 'tenminste (...) vijfendertig procent voor onderdelen van informatieve of educatieve aard' gebruiken. De verschillende omroepdirecties, zoals die van de

Evangelische Omroep, zullen uitzendingen willen aanbieden die profiel geven aan de eigen omroep, die de eigenheid duidelijk maken. En de programmamakers hebben ook weer hun specifieke doelen met elk *item*, met een documentaire, met een film - ook als dat doel eenvoudig het bieden van ontspanning is.

En dan nu terug naar de gewone burger, tiener, student of oudere, die zelf gaat uitzenden. De functies die de WRR in het groot voor de landelijke media inventariseert, zie je ook bij de doe-het-zelvers terug. In plaats van het wereldnieuws verschijnen de nieuwtjes uit het eigen leven op de weblog of familiesite, van babyfoto's tot onverwachte ontmoetingen. Meningingen over van alles en nog komen los (ook op podia vanuit specifieke doelgroepen zoals *forum.gkv.nl*), informatie over eigen hobby's, de eigen muzieksmaak of creatieve uitingen, ludieke filmpjes of andere vormen van ontspanning. En heb je een eigen bedrijf of ideëel instituut, dan is je aanwezigheid op het internet inmiddels een *must*, zo presenteer je nu eenmaal je producten of unieke kwaliteiten.

Gezien worden

Misschien is 'gezien worden' wel het belangrijkste doel van alle energie op de beeldcultuur van het web. Zo krijg je aandacht, zo ontstaan contacten. *Hyves* lijkt wel een topzoveel: wie heeft de meeste 'vrienden'? De tweede moderniteit geeft kansen aan individuen. Commerciële zenders mogen de Publieke Omroep bedreigen, hun gezamenlijke aandeel in de menselijke aandacht moeten ze nu delen zowel met centraal beheerde sites (bijvoorbeeld *nu.nl*) als met het decentrale aanbod van allerlei 'privézenders'. Dat stelt de overheid voor de vraag: blijft er voldoende sociale samenhang? Maar heel deze wereldwijde aandachtsindustrie stelt ook mij vragen: waaraan geef ik mijn aandacht in deze mondiale wereld, en met welk doel? En: waarvoor vraag ik aandacht van andere wereldburgers, met welk doel?

Over deze aandacht zou ik allerlei (ouderen en) jongeren wel eens willen horen of lezen. De *multitasking*, het kunnen verdelen van je aandacht, het snel kunnen schakelen - lukt dat jongere generaties steeds beter, zoals de *trend-watchers* beweren? Soms moet je toch even langer kijken voor je iets subtiels ziet? Hoe wisselen zien en gezien worden elkaar af, het snelle *switchen* en momenten van rust, van verdiepte aandacht? Een zinderende EO-jongere dag valt opvallend stil bij een moment van gebed. Maar de indringende rust van een vesper in een klooster vormt wel een contrast met een gemiddelde jeugddienst. En persoonlijk? 'Wie je bent als niemand kijkt' was de titel van een boek eind vorige eeuw. Eigenlijk een vraag, een vraag voorbij alle aandacht, voorbij allerlei doelen. Tot in die binnenkant wil onze goede God mensen met Zijn evangelie bereiken, met Zijn aandacht. Tussen alle media in of erdoorheen: Zijn doelen, Zijn aandacht. Vandaar één slotvraag: kan Hij er nog bij?

Drs. ir. Rob Nijhoff schreef als medewerker van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie het Kort Commentaar 'Maatschappelijk relevante media. Publieke verantwoordelijkheid nemen: mediasector, overheid en samenleving'.

Reakties op bovenstaande zijn welkom via robnijhoff@christenunie.nl

Confronteren en verbinden: preken voor de generatie Einstein?

Deze keer snijdt Rob Nijhoff in de rubriek *samenleving* het thema *Media* aan. Nijhoff schreef een kort commentaar voor de ChristenUnie. In dit artikel informeert hij de lezer over de ontwikkelingen, waarbij het collectieve thema 'media' steeds meer geïndividualiseerd is geraakt. Hij vraagt reactie van lezers.

J. Westert ■

Hoe interactief is *De Reformatie* en zijn lezers? Individualiserende media: je bent je eigen omroep! Wie 'analoog' is opgevoed, vindt dat lastig. Mijn kids behoren tot de *generatie Einstein*. Het zijn multi-taskers. Zij leven in een samenleving met oneindig veel interactieve mogelijkheden. Communicatieve verhoudingen zijn geïndividualiseerd en gehorizontaliseerd. Ook Balkenende zit op Hyves. Zo communiceren en sociale contacten onderhouden, is een volstrekt normaal patroon in hun leven. In de volgende 'Samenleving' hoop ik meer te schrijven over de kenmerken van de *generatie Einstein*.

Het artikel van Nijhoff is in zekere zin ook een confrontatie met mijn kerkelijke omgeving. Iedere zondag verkondigt mijn predikant het evangelie. Bij alle aanpassingen (beamer en interactief preken) blijft het uiteindelijk verkondiging van de boodschap van de Heer. Hij spreekt en maakt zijn Woord kenbaar. Volgens mij ligt daar een belangrijke kern, waar de deputaten Dienst en Recht mee worstelen. Ad de Bruijne heeft terecht kritiek op hun analyse geïndividualiseerd, maar draagt ook niet de oplossing aan van het dilemma, waar we in de beoordeling van het ambt van de predikant mee worstelen. Het artikel van Nijhoff confronteert ons eigenlijk met ons grootste probleem. We willen in dit geïndividualiseerde mediatijdperk zelf

gezien worden. In de kerk wil God gezien worden en zijn boodschap bekendmaken. Zegt de door deputaten geschetste paradigmaverandering niet in de eerste plaats iets over onszelf? Wij willen gezien worden. In de eredienst moet ik buigen voor Zijn Woord. Dat komt tot ons via de 'antieke verkondiger' ervan. Wil ik dat? Ja, dan accepteer ik ook dat de dienaar 'multi-mediaal beperkt' is. Dat ontslaat hem niet van de optimale inspanning om de boodschap te brengen 'in rapport met de tijd'. Zonder naar perfectie te hoeven streven, kan een predikant zijn (communicatieve) competenties allicht wat opfleuren. En sowieso lijkt mij meer aandacht voor benodigde competenties bij de predikant belangrijker, dan een te grote focus op het ambtsprofiel en de differentiatie van taken. Het is niet voor niks, dat de authentieke voorganger en verteller ook bij de *generatie Einstein* over-eind blijft.

Door gebruik te maken van de middelen die deze tijd ons biedt, valt er aan onze vaak - in mediatermen gezien - armzalige uitvoering nog het nodige te verbeteren. Maar in de kern wordt de kerkganger geconfronteerd met de vraag: Wil ik luisteren naar een wijze van verkondigen, die ons confronteert met ons 'zelf gezien en gehoord willen worden'?

Jan Westert is redacteur van *De Reformatie*, reacties: j.westert@planet.nl

Gereformeerd Kerkboek gez. 136:

Wees bij ons, wees ons een geleide

lied van de week

Gezangboeken hebben eigenlijk altijd morgen- en avondlied-
ren bevat. In onze gereformeerde traditie kunnen deze liederen
eigenlijk vooral functioneren binnen de huiselijke liturgie en
niet zozeer in kerkdiensten.

J. Smelik ■

Hoewel het natuurlijk prima mogelijk is om op zondagmorgen of in een avonddienst deze liederen een plek te geven. Een andere plaats waar dergelijke gezangen een zinvolle plek kunnen hebben, zijn de getijndiensten en in het bijzonder dus de morgen- en avondgebeden.

Hoe dan ook, het is een goede zaak dat onze gezangenlijst nadrukkelijk ook liederen bevat die voor speciale uren van de dag bestemd zijn. Het lied van deze week is een hedendaags avondlied dat Sytze de Vries en Willem Vogel schreven. We treffen het gezang voor het eerst aan in deel 5 van de serie *Zingend Geloven*. Inmiddels is het ook opgenomen in de nieuwe editie van *Zingt jubilate*, de Vlaamse tegenhanger van het *Liedboek voor de Kerken*.

Tekst

De liedtekst heeft inhoudelijk een eenvoudige, doorzichtige structuur, die we ook vaak in de psalmen aantreffen. Het eerste couplet is een bede om Gods nabijheid en leiding en het tweede vers vertelt waarom Gods hulp noodzakelijk is: in de nacht worden we bedreigd door nachtmerries, doordat we met onszelf overhoop liggen of over zaken uit ons verleden liggen te piekeren.

Een element dat we vaak in de psalmen aantreffen is, dat een bede tot God ondersteund wordt door te wijzen op Gods daden in het verleden, door God te herinneren aan Wie Hij was in het verleden en hoe Hij zich bekendgemaakt heeft. Dat is nu precies wat in het derde couplet van het lied gebeurt: daar wordt een beroep gedaan op God zoals Hij zich in het verleden heeft laten kennen. We kennen God uit hoe Hij in de geschiedenis gehandeld heeft en

naam heeft gemaakt. Op grond daarvan durven wij Hem te smeken om hulp en bewaring in de nacht.

Een fraai element is dat God in het slotcouplet gevraagd wordt om te geven dat we *elkaar* tot steun zijn: ook op die wijze - dus door middel van mensen om ons heen - moet Gods nabijheid en leiding blijken en kan Hij dat tonen. Zoals veel vaker gebeurt in avondlied-eren, wijzigt in het slotcouplet het perspectief: de morgen en avond worden vrij onverwachts in overdachtelijke zin gebruikt, waarbij de avond/duisternis staat voor het leven in het hier en nu, terwijl de morgen wijst op Gods toekomst, zijn dag die aan zal breken (vgl. 'uw morgen').

Melodie

Wanneer we de vierregelige strofe bekijken, zien we dat - met uitzondering van couplet 2 - elk couplet in twee delen uiteenvalt: de regels 1 en 2 vormen een eenheid en de regels 3 en 4 eveneens. Willem Vogel heeft deze tweedeling in zijn melodie ook aangebracht: de eerste twee regels horen bij elkaar en de laatste twee ook. Die cesuur wordt nog eens versterkt door een rust van een halve noot na de tweede regel. Dat is ook meteen de enige rust tussen de regels. We zien verder dat de regels 1 en 3 aan elkaar verwant zijn en dat geldt ook voor de regels 2 en 4.

Mede door deze heldere structuur zal de melodie, die ook nog eens verwant is aan het Geneefse melodiotype, bij het aanleren weinig tot geen problemen opleveren.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.

Vrijzinnig

Jarenlang is er veel huiver geweest bij de vorming van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Bijvoorbeeld de Gereformeerde Bond vreesde de invloed van vrijzinnigheid. Tegelijk blijkt er bij vrijzinnigen vrees te leven voor evangelicalen.

T. Groenveld ■

Gilbert Baudet (vrijzinnig predikant te Alphen aan de Rijn) schrijft erover in *Woord & Dienst* (opiniërend magazine voor de PKN). Hij schrijft dat van vrijzinnigen geen opschudding is te vrezen.

“Die opschudding is daarentegen wél te vrezen van een stroming die verwant lijkt aan Amerikaans fundamentalisme, de evangelicalen (...)

Tegenover de evangelicale beweging steekt het vrijzinnig protestantisme bij eerste ontmoeting schril af. Dat komt wellicht omdat vrijzinnigheid geen gesloten systeem kent. Het kent wél een plaatsbepaling.

De vrijzinnigheid kwam op in het midden van de 19e eeuw, onder invloed van humanisme en verlichting. Het werd georganiseerd, allereerst in Friesland in 1904 en later, in 1913 in landelijk verband.

De vereniging van Vrijzinnig Hervormden werd opgericht als tegenhanger van de sterk opkomende Gereformeerde Bond. De VVH wilde uitdrukkelijk onderdeel zijn van de Nederlandse Hervormde Kerk.”

Om het verhaal even te onderbreken, de Gereformeerde Bond werd in 1906 opgericht. De aanleiding was dat de vrijzinnige predikant L.A. Bähler uit Oosterwolde in een brochure het boeddhisme aanpreekt boven het christendom, en daarvoor door de hervormde synode niet veroordeeld werd.

“Maar het duurde in sommige plaatsen nog tientallen jaren voordat de VVH als onderdeel van de hervormde kerk werd erkend. In vrijzinnige kerken wordt beduidend meer dan in orthodox-christelijke kerken ruimte gegeven aan de individuele geloofsbeleving. Daarin is plaats voor kritische vragen en wordt iedere traditie of dogma in twijfel getrokken. Vrijzinnige kerken hantieren het principe dat de mens Gods Woord beoordeelt, terwijl men in orthodoxe kringen ervan uitgeaat dat Gods Woord de mens beoordeelt.”

Met de laatste zin geeft Baudet haarscherp het

verschil aan tussen vrijzinnig en orthodox.

En daarmee hangt ook samen één van de vragen die Baudet aan evangelicalen stelt.

“Hoezo soeverein gezag van de Schrift? Er staat zóveel in, waarvan ieder mens kan weten dat het niet klopt. Wat is er soeverein aan het blijven vasthouden aan voorstellingen die aantoonbaar anders zijn dan wat de Bijbel daarvan weet? Wordt het debat met de wetenschap er niet potsierlijk door? Dat debat verliest de evangelicaal tóch.”

Kijk, daar blijkt het standpunt van de vrijzinnigen: de mens beoordeelt Gods Woord. In dit geval heeft *de* wetenschap het laatste woord. Alleen, wetenschappers lijken net gereformeerden: ze liggen altijd met elkaar in de clinch. Hoezo, *de* wetenschap? Veel wetenschappers zelf zijn tegenwoordig wel wat bescheidener. Baudet schrijft:

“Ik blijf achter met de vaststelling dat vrijzinnigen kiezen voor een open denksysteem, waar de evangelischen gekozen hebben voor een sluitend geloofssysteem. Dat roept de vraag op of wij de evangelicale beweging nog wel van deze tijd kunnen noemen. Op de ene of andere manier ziet hun gedachtegoed er achterhaald en benauwend uit.”

Hoezo achterhaald? Is juist de eerbied voor ‘de wetenschap’ niet achterhaald 19^e eeuws? Dat was de tijd van de opkomst van het modernisme, ofwel: de vrijzinnige theologie. Inmiddels is het modernisme wel ingehaald door het postmodernisme, de nieuwe rage.

De angst voor ‘evangelicalisering’ van de kerk is begrijpelijk: de evangelische beweging (wat dat dan ook precies inhoudt) maakt zijn opmars in de PKN. Dat is logischerwijs bedreigender voor de vrijzinnigen dan de positie van bv. de Gereformeerde Bond, die aardig vast ligt, en bovendien een adering heeft ondergaan met de uittocht van de Hersteld Hervormden. Baudet kan zich afvragen “of wij de evangelicale beweging nog wel van deze tijd kunnen noemen”. Maar juist in onze tijd is die bewe-

ging in een snelle (wereldwijde) opmars. Baudet zegt dat in vrijzinnige kringen veel meer dan in orthodoxe kringen ruimte wordt gegeven aan individuele geloofsbeleving. Toch is juist de aandacht voor individuele geloofsbeleving kenmerkend voor de evangelischen.

In het volgende nummer van *Woord & Geest* dient ds. Menno Zandbergen (voorzitter van het Evangelisch Werkverband) hem van repliek. Ik geeft een paar fragmenten door. Zandbergen reageert op de opmerking van Baudet dat het evangelische gedachtegoed benauwend is:

“Ik moet eerlijk zeggen dat zijn vrijzinnige insteek mij veel meer benauwt. God hoor je, volgens Baudet, vooral te omgeven met een wolk van mysterie en vraagtekens. Heel stellig spreekt hij over de Heilige Geest als symbool en Jezus van Nazareth als stralend voorbeeld. Wie niet kritisch is, wordt weggezet als onwetenschappelijk.

Evangelicalen kiezen voor een andere insteek. Zij vertrouwen erop dat God zich laat kennen. Zij vinden antwoorden op geloofsvragen in de Bijbel. Antwoorden waarbij onze voorouders leefden.”

En over het gezag van de Bijbel:

“Is Jezus opgestaan uit de dood? Liep hij op het water? Veranderde Hij water in wijn? Zijn dat historische feiten? Ja! Wanneer de wetenschap wonderen voor onmogelijk houdt, wordt het dan geen tijd om de criteria voor de wetenschap kritisch onder de loep te houden? Het is vreemd als de mens bepaalt dat God geen wonderen kan doen (...)

Volgens Baudet beoordeelt de mens Gods Woord. Maar mag God alsjeblieft zelf openbaren wie Hij is?”

Ds. Tonnis Groenveld is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont te Roodeschool.

PERSBERICHTEN

Nieuwe lezingen Ten Boer

Herinnert u zich nog de lezingen van vorig jaar? We hebben veel positieve reacties gekregen. Op veler verzoek willen we ook het komende seizoen weer enkele lezingen organiseren. Zo de Here wil zal Prof. Te Velde als eerste spreken op **dinsdag 12 februari 2008**, met een vervolg op zijn lezing van vorig jaar. De titel is nog niet bekend, maar hij schrijft zelf het volgende over de inhoud:

“...ik wil dan wel nader ingaan op de bandbreedte-vraag, dus rond eenheid en verschillen in de gereformeerde traditie en kerken, besproken vanuit Schrift en historie. En uiteraard hoe je elkaar daarin vasthoudt, dus ook de ethiek van de onderlinge omgang in een kerk met verschillen.”

Zoals gewoonlijk zal de lezing plaatsvinden in het kerkgebouw van de Gereformeerde kerk te Ten Boer, Vijverweide 26. Er is vanaf 19.45 uur koffie (tegen betaling) te verkrijgen en we hopen om 20.00 uur te beginnen. Er wordt een collecte gehouden ter bestrijding van de kosten.

Noteer ook alvast de datum van de volgende vergadering: **11 maart 2008**, dr. W.H. Rose, universitair docent aan de Theologische Universiteit te Kampen over ‘Bidden met de Psalmen’.

Namens de Werkgroep Winterlezingen Ten Boer,
Fred Swarts

Zendtijd voor kerken

Zondag 3 februari 2008 11.00 uur Nederland 2

Op **D.V. zondag 3 februari 2008** wordt een kerkdienst uitgezonden vanuit de Free Reformed Church van Launceston Tasmanie (**Nederland 2, 11.00 uur**). De voorganger is de in Australië geboren ds. Johan Plug, op dit moment predikant van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) in Hoogezand. Aan de dienst wordt meegewerkt door Niels Veltkamp (schriftlezing) en Hans Meijer (organist).

ds. Johan Plug

PERSBERICHTEN

GKv, CGK en NGK te Alkmaar gaan nauwer samenwerken

Met ingang van het nieuwe jaar gaan de drie gereformeerde kerken CGK, GKv en NGK in Alkmaar nauwer samenwerken. De CGK en NGK vormen al 12,5 jaar een federatie, de Open Hof. Met de nieuwe samenwerking met de GKv is een periode van tientallen jaren gescheiden optrekken overbrugd en zijn kanselruil en gezamenlijke diensten mogelijk geworden.

Met het oog op Christus en zijn kerk

Voor abonnementen en proefnummers:
bel 050-3013636,
mail woordenwereld@scholma.nl
of kijk op de website

www.woordenwereld.nl

**samen leven
in Gods wereld**

DE VERRE NAASTEN
zending, hulpverlening en training

www.deverrenaaasten.nl
038 4270410
postbank 566557, Zwolle

INVENTARIS
vertrouwd verzekerd

De premie is laag en de dekking is hoog. Wat wil je nog meer?

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700